

A költői kérdés nem tölem ered. Egyetemünk tekintélyes szociológia-professzora, *Szentpéteri István* tette fel, az egyetem átalakulásáról a Délmagyarország szeptember 29-én megjelent „Szerepváltás – fendszerváltás az egyetemen” című dolgozatában. Tudós kollégám cikkét végigolvastva, általános jellegű elemzéseivel nem tudok, nem is akarok vitatkozni. Az egyetemi oktatás egészére vonatkozó gondolatai nekem is eszembe jutottak, el is mondtam őket korábbi tanévnyitó beszédeimben, meg az első országos egyetemi fórumon, a hazai tudományegyetemek fő problémáiról tartott rövid előadásomban. Mindezek írásban is megtalálhatók (ha nem is könnyen). Hatalom és egyetem viszonyáról többek között ezt mondtam: „Bármely szigorúan centralizált rendszer számára zavaró tényezőt jelentenek az egyetemek, ahol együtt van és erősíti egymást a fiatalos lendület és az érett tapasztalat, az új igazságok iránti vonzódás és a fejlett kritikái érzék. A bécsi és a pesti egyetem 1848-ban, s a kazanyi orosz egyetem, ahova 1887-ben egy *Uljanov-Vladimir* nevű ifjú iratkozott be – elegendő példa erre.” S hogy a hatalom és az egyetem kapcsolata milyen bonyolult lehet, azt városunk közönsége is megtapasztalhatta, nemcsak 1956 októberében, hanem néhány nappal ezelőtt is, amikor az egyetem nagy előadótermében, majd a város utcáin a diákság és az oktatási kormányzat közötti ellentét látványosra fordult.

Am, ha professzortársam cikkével mindenben egyetértének, aligha ragadtam volna most tollat. Néhány ponton azonban vitathatónak, más helyén pedig egyenesen tévesnek tartom megállapításait. Cikkében az egyetem három karával (jogi, bölcsész, természettudományi) külön-külön foglalkozik. Amit a jogászképzés kemény kritikájaként leír, azzal nem lehet vitatkozni, már csak azért sem, mert Szentpéteri professzor tanári tevékenységének három évtizedét a jogi karon töltötte, ottani oktatói munkája, de kezdetben kutatói tevékenysége is az általa most leírtak részét képezte. Kevésbé konkrét bírálatot illeti a bölcsészkart, bár úgy tűnik, néhány évtizeddel korábbi tapasztalatait nem frissítette fel kellőképpen.

Engels, mint nagy matematikus?

A korábbi vitathatatlán észmei merevséget már a hetvenes évek elején – amikor *Hajdú Péter* akadémikus került a bölcsész-kari dékáni székbe – relatív tolerancia váltotta fel. Hadd emlékeztessék arra, hogy *Péter László* visszakerülését a bölcsész-kari tanács már a hetvenes években megsza-vazta; nem rajtuk múlott, hogy teljes oktatói rehabilitációjára csak a közelmúltban került sor.

Mint matematikus, leginkább Szentpéteri professzor következő mondatától szomorodtam el: „Szerencsére elmúlt az az idő, amikor a matematikusok Engelst akarták a XIX. század nagy alkotó matematikusai közé sorolni.” Ez – tréfásan mondom, de komolyan gondolom – súlyos sértés. Természetesen, sok mindent vehetnek a matematikusok szemére: szórakozottak, mereven ragaszkodnak a logikához, csodabogarak. Am, hogy valakit, aki nem matematikus, nagy és alkotó matematikussá nyilvánítottak volna –, ilyet még nem hallottam és nem is láttam leírva. Az előfordult a közelmúltban, hogy nem vegyészből az ország (egy másik ország) legnagyobb vegyésze lett, az sem volt ritka, hogy pici jogászból nagy jogász (vagy filozófus) lett. De matematikus? Hiszen a matematikusoknak sohasem volt szükségük arra, hogy ilyen eszközökkel teremtsék meg, vagy fokozzák hűleltségüket a hatalom előtt, vagy kollégáik előtt! Szerencsés társaság! Mással előfordulhat, hogy legszívesebben letagadná, mi volt a kutatási témája az ötvenes években: Matematikussal soha! Megtörtént – nem régen –, hogy az országnak hivatalos szakmai értékelés szerint legnagyobb produktív matematikusa (szegedi!) megharagudott a minisztériumra. (Nota bene: még az előző kormány uralkodott!) Nem emésztette magát; öt évré vendégtanárságot vállalt túl a nagy Óceánon. Megtörtént – nagyon régen –, hogy a matematikus dékánnak „felsőbb” utasításra ki kellett volna zárnia egy vallásos tanárjelöltet. *Simor Ferenc* nevezetűt. Nem tette, inkább

felállt a dékáni székbe. (Ferit ugyan mégis elcsapták, de az már másik dékán volt, és másik történet.)

Nem folytatom. Nem állítom, hogy a matematikusok különös emberek; különös anyagból sincsenek gyúrva. Egyszerűen, szakmájuknál fogva megszokták a logika tisztelétét és egymás tisztelétét. Akinék ez nem természetéből fakad, az is előbb-utóbb belétanul. Itt Szegeden pedig külön előnye a szakmabelieknek, hogy a nagy triász: *Kalmár, Rédei és Szőkefalvi-Nagy* oskolájában nevelkedhettek, ahol többek között azt is meg lehetett tanulni, mi a tolerancia és mi az a véd- és dacsözövény.

Nem akarom túldimenzionálni Szentpéteri kollégám szelíd kajánkodását, de hadd zárjam hosszúra sikerült replikámat azzal a megjegyzéssel, hogy talán éppen azért kaptak kollégáim rendszeresen oly sok szavazatot a sokféle egyetemi pozícióra való titkos választásokon, mert ők sohasem sorolták Engelst a nagy alkotó matematikusok közé.

Apropó, pozíció. Professzortársam cikkében ezt is írja: „Valamennyire is jelentős intézményi pozícióba mindig azok kerültek, akik szakértetségük, levelező és esti tagozaton végzettek voltak.” Ezzel szemben könnyű utánaszámolni, hogy az utolsó 40 év tizenkét rektora mind, huszonegy rektorhelyettese pedig egy kivételével mind nappali tagozaton végzett. Mindez tény-megállapítás és nem a különböző tagozatok minősítése.

A három karról szóló elemzés egyébként nem ad teljes képet az egyetemről és az ideológia szerepéről, hiszen nem szerepel benne a két évtizedes működés után most feloszlott Marxizmus–Leninizmus Központi Tanszékcsoport, amelynek pedig az utóbbi tíz évben Szentpéteri professzor is tanszékvezetője volt. Kérem az olvasót, ez utóbbi mondatomat ne nézze denunciaciónak. Ez a marxizmus tanszékcsoport rendhagyóan működött az utolsó évtizedben: itt jött létre az ország egyetlen hivatalos szamiz-

datgyűjteménye, többek között innen indult a *Bibó István Emlékbizottság*, de az MSZMP-n belüli reformmozgalom egyik bölcsője is itt ringott. Bármilyen legyen majd a tanszékcsoport tevékenységének megítélése az egyetem történetében, az kétségtelen, hogy itt dolgoztak azok a kutatók, akik révén ma is létezik korszerű filozófia, politológia és szociológia egyetemünkön, s mindezt – gondolom – Szentpéteri kollégám sem vonja kétségbe.

Szentpéteri István cikkének végső bekezdése azt sugallja, hogy a József Attila Tudományegyetemen mindmáig semmi sem mozdult, s most kell visszahelyezni jogaiba a szaktudást a politikai szolgálat helyett. Megítélésem szerint azonban e folyamat első nagy lépését 1979-ben történetesen éppen az egyetemi pártbizottság (!) tette meg, amikor 18:17 arányban leszavazta a felsőbb pártszervek jelöltjét, s elismert, népszerű természettudományi kari professzort helyezett a tritári posztra. A folyamat felgyorsult a következő években: 1982-ben reprezentációs rektor helyett a magyar történelem tudós kutatója, Szeged monográfusa került a rektori székbe *Bihari Mihály* – akkor minisztériumi tisztviselő – segítségével. (A Birodalom visszavág – jutott eszembe később, amikor Biharit kitétek a minisztériumból, majd a pártból is kizárták...) A természettudományi kar Szegedre hozta a korábban Princetonban dolgozó, de Budapesten mellőzött vegyészprofesszort, *Burger Kálmánt*. Idősödő kollégáinknak, akik nem tudtak minősített utánpótlást nevelni, el kellett hagyni vezető posztjukat. A részletek talán nem untatnák a közönséget, de egy másik cikkbe kínálkoznak. A tanulságot azonban mindenképpen meg kell fogalmazni: Szentpéteri professzor helyettesítéséről (tárgyi tévedéseit leszámítva) lehetett érvényes az ötvenes években; az utolsó évtizedben azonban már csupán és esetleg az egyetem Óáltala közelebből ismert területeire vonatkoztatható.

DR. CSÁKÁNY BÉLA
tanszékvezető egyetemi tanár
e. i. rektor
JATE